

*Za mog oca Hamidua,
koji mi je zaveštao svoje pismo
i umro tako dostojanstveno
da je pobedio smrt.*

O onome što vidiš i čuješ ti pišeš sasvim malim, stisnutim slovima, stisnutim poput mravâ, ta slova polaze od tvog srca do tvoje časne desnice.

Arapî imaju polegnuta slova koja kleče i uspravljaju se, prava kao koplja: arapsko pismo se savija i odmotava kao priviđenje, učeno poput vremena i ponosito poput bitke.

I njihovo pismo polazi od njihove časne desnice da bi stiglo do njihove levice, jer sve se tu završava: u srcu.

Naše pismo, na Ahagaru, nomadsko je jer je sačinjeno od štapova koji su noge svih stada. Noge ljudi, noge kamila, zebri, gazela, svega što prelazi preko pustinje.

A zatim, krstovi govore da li ideš desno ili levo, i tačke, vidiš, ima mnogo tačaka. One su zvezde prema kojima se upravljamo noću, jer mi, ljudi iz Sahare, znamo samo za put, put na kojem se naizmenično upravljamo prema suncu i prema zvezdama.

I mi polazimo od srca i kružimo oko njega u sve većim krugovima, da obuhvatimo druga srca u krugu života, kao horizont oko tvog stada i tebe.

DASIN ULT JEMA,
tuareska muzičarka i pesnikinja
sa početka XX veka

I

TELO

(Napolju, mesec je pas, zavija presamićen od bola. Noć na svom vrhuncu je mračna, malo selo prekrila je ogromnim, nepoznatim prostorima. Neko snažno trese katanac na starim vratima, a uzvraćaju mu drugi psi. Ne znam šta učiniti, ni da li se treba zaustaviti. Otežano disanje starca približava uglove sobe i pritiska prostor. Sabotiram mentalno, gledam na drugu stranu. Na zidovima sobe, između ormara i fotografije Meke, oljuštena, stara boja iscrtala je kontinente. Mora su isušena i bušna. Severnoafričke reke su presušile, posmatrane s neba. „Nun! Tako Mi kalema i onog što pišu”, kaže Sveta knjiga u mojoj glavi. Međutim, to ne pomaže. Starac nema telo, samo odelo. Umreće zato što u svesci njegovog života nije preostalo stranica da ih pročita.)

Jedino pisanje može uspešno prevariti smrt. Ljudi su pokušavali s molitvom, lekovima, magijom, nizanjem ver-seta ili mirovanjem, ali ja mislim da sam jedini našao rešenje: pisanje. Međutim, trebalo je pisati stalno, bez prestanka, osim kad nešto treba da pojedem ili odem nekud poradi sebe, da ispravno žvaćem ili češem leđa svojoj tetki dok joj vrlo slobodno prevodim dijaloge u stranim filmovima i oživljavam uspomenu na živote koje nikada nije proživela. Sirota žena, zaslužuje jednu knjigu samo za sebe, knjigu koja će joj pomoći da doživi sto godina.

Pravo govoreći, nikada ne bi trebalo da dignem glavu, već da ostanem tu, zgrbljen i priljezan, kao mučenik posvećen svojim dubokim razlozima, besomučno da piskaram i gundam zbog neposlušnih reči i njihove sklonosti da se množe. Pitanje života i smrti, mnogih smrti, istinu govoreći, i života u celini. Svi, starci i deca, vezani su za brzinu mog pisanja, za škripu mog krasnopisa na papiru i životvornu preciznost koju bih morao usavršiti tako što ću naći pravu reč, nijansu koja spasava iz ponora, ili sinonim koji može da odloži kraj sveta. Ludilo. Mnogo je svezaka trebalo ispisati. Belih stranica, 120 i više, poželjno je bez linija, sa zaštitnim omotom, postojanih kao kamen, a poslušnih – masne i tople teksture, naime, ne iritiraju bočnu površinu dlana moje ruke.

(Kratko kašljanje. Dobar znak. Svetlost se vraća u prostoriju pa telo samrtnika izgleda manje sivo. Tanak mlaz blistave pljuvačke curi iz usta, iskrivljenih zubalom, i topi se na bradi.)

Kupovao sam ih u velikim količinama, izračunam potreban broj na osnovu broja ljudi koje sam sreo ili za koje se pričalo da su na samrtni zbog bolesti, starosti ili nesrećnog slučaja: dve dnevno, ponekad deset i više; jednom sam kupio sedamdeset osam svezaka odjednom nakon što sam prisustvovao raskošnom venčanju jednog suseda (sedeo sam sâm na zemlji, sa tanjirom užasnog mesa koje nisam ni pipnuo, neosetljiv na treštanje muzike, bešumnog tela za koje niko nije znao, osim mladoženje u smešnom odelu, koji je došao nakratko da se rukujemo), i to zato što sam bio toliko neoprezan da posmatram mnogo ljudi za koje sam postao odgovoran, garant njihove dugovečnosti, a da oni to i ne znaju. Jer ja sam bio veslač, a oni su bili putnici, o, Gospode moj!

U najbližoj „knjižari” – tako su se kod nas zvale prodavnice duvana, koverata, maraka, svezaka i novina – poznavali su me i nikada mi nisu postavljali pitanja zašto ih kupujem: u selu Abukir (*centar sveta, smešten između mog pupka i mog srca, na nekoliko kilometara od mora, reč kojoj nije potrebna nikakva promena da bi bila beskonačna*), nazivali su me mesarov sin, „onaj što neprestano čita”, uočili su da kao manijak ispisujem sveske još od mladih dana. Debeljuškastost mog oca morala je imati protivtežu, a to sam bio ja, moje izduženo i povijeno telo, moj pogled nalik jezeru i smešan glas, kao ruganje sudbine bogatstvu mog roditelja. Oni najljubavniji u selu slali su mi stare knjige pronađene u hangarima, stare požutele stranice iz doba kolonizatora, pocepane časopise, uputstva za upotrebu nestalih ili nikad nenastalih aparata, a naročito čarobne romane, bez imena autora i početka, jer su se pocepali (osakaćena tela, nekoherentne i izvitoperene priče, pravi siročići koje i dalje skupljam). Njihov nered je bio stub mog univerzuma, a ostalo je bilo zapisano u sveskama. U školi sam bio tih i briljantan đak, prvih godina. Imao sam lep rukopis, ličio je na vene pod kožom privida. Sigurno je služio da kroz njega teče neka vrsta krvi.

(Ovde sam u srcu obreda. Potpuno sam se udubio i posvetio borbi. Duboko u nju verujem. Bez toga, šta bi vredeo moj život na ovom mestu i šta su ti životi oko mene? Univerzum je ili izrugivanje, ili zagonetka. Koliko je sati? Čujem glasove. Jedna ruka je spustila šoljicu kafe. I vodu. Lice mu je kao u davljenika koji je isplivao na površinu. Usta me fasciniraju. Brada mu je pala, smrt želi da pokaže da misli ozbiljno. Od starca su ostali samo glava i mršava ramena iznad čaršava koji ga skriva. Ostatak tela je samo prekrivač

s motivom tigra izloženog neverovatnim uvrtanjima – „Je l' sve u redu?” Ne odgovaram. Dan će svanuti jer se zraci svetla povijaju kao listovi u vatri.)

Istina je da su želeli da mi učine zbog mojih budućih usluga, pogotovo u doba kada se, potajno, raširio glas o mom daru. Neki su mi se, naravno, pomalo rugali i žalili moju porodicu zbog toga što se ovakav neverovatan teret našao na stablu našeg plemena, bio sam čvor u drvetu. U stvari, nisu znali treba li da me ignorišu ili slave. Pisao sam na stranom jeziku koji je lečio samrtnike, a koji je zadržao prestiž bivših kolonizatora. Lekari su ga koristili za pisanje recepata, ali njime su se služili i ljudi na vlasti, novi gospodari zemlje, čuo se i u besmrtnim filmovima. Može li ovaj jezik biti svet kao da je sišao s neba? Niko nije imao odgovor, klimali su glavom kao pred starim idolom od mermera ili kada prolaze pored groblja Francuza, na istoku. Selo nije bilo veliko, a to što se u njemu razgovaralo retko je ostajalo tajna.

Voleo sam etiketu „onaj što čita” ili „onaj što je pročitao”. Ta formulacija je bila besprekorna, upućivala je na suštinu, to jest na Knjigu ili Sveto znanje. Izgovarali su je ozbiljno i skrušeno, poštovali su moć. Kod nas je čitanje imalo isti smisao kao vladanje ili tumačenje sveta, označavalo je istovremeno znanje, zakon i posedovanje. Prva reč Svete knjige je „Čitaj!” – a niko se nije zapitao koja je poslednja, šaputao mi je iscrpljeni đavolov glas. Jednog dana moraću da protumačim tu zagonetku. Koja je poslednja božja reč, ona koju je odabrao da objavi svoju spektakularnu ravnodušnost? Egzegeze o tome nikada ne govore. Uvek se zadržavaju na Poslednjem sudu, ne na poslednjoj reči. Pitao sam se takođe zašto se ta zapovest upućuje čitaocu,

a ne onome koji piše. Zašto prva reč anđela nije „Piši!“? U tome je tajna: šta čitati kada knjiga još nije napisana? Treba li čitati knjigu koja vam je već pred očima? Koju? Izgubio sam se.

Dakle, kupovao sam sveske tako što, zatvorenih očiju, opuštenog tela ispod čvornovate loze u našem dvorištu, u vreme popodnevnog odmora iznova prebrojim ljude koje sam prethodnog dana sreo u našem selu, a ono je za mene bilo karta ostrva. Brojao sam jednog po jednog, pažljivo, kao novčiće. Smeštao sam ih na police u svojoj glavi, s brojevima, slovima, crtama, imenima i plemenom iz kog vode poreklo. Nisam dozvoljavao da mi pažnju odvrate ni oblaci, ni blaga toplina godišnjeg doba koje mi je krv pod kožom pretvaralo u šećer, ni retki avioni što su isticali tišinu neba. Voleo sam ovu vežbu pre nego što se ispružim da produžim svoje telo i dohvatim nebesa rukama. Raširim krila Polu, koji je sedeo na kokosovom drvetu. Jer u časovima nadahnuća, zamišljao sam sebe kao papagaja Pola, koji je proizvodio raskošnu buku u jednom tropskom kraju, pticu neobične sudbine, civilizatora nepoznatog ostrva. Ovo ime pokupio sam iz jedne knjige, napisane u XVIII veku, koja govori o brodolomu, susretu s navodnim ljudožderom i samošću. *(Sećao sam se divnih leta koja sam provodio oporavlajući se pored svog konačno mutavog dede. Nakon jezivog napada migrene ponovo sam video stvari i osećao ukuse. Jedva da bacim kratak pogled kako bih procenio vraća li se život u njegovo telo svedeno na kamenčić. Lice mu je i dalje tamno, usta otvorena, ali sam primetio jednu suzu. Ne plače on. Oko se mehanički ovlažilo. Volim zenicu oka, duboka je kao bunar, u njoj vazda izlazi sunce.)*